

Oponentský posudok diplomovej práce Bc. Yvony Votrubovej *Koncept „nové“ ženy v prvej Československé republice (1918-1938)* (Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, študijný program: genderová studia, vedúca práce: dr. Jitka Gelnarová)

Yvona Votrubová v svojej diplomovej práci rozvíja témy, ktorými sa zaoberala v svojej bakalárskej práci – a to ponímanie ženy v diskurze medzivojnového Československa. Kým v svojej predchádzajúcej práci sa snažila porozumieť intelektuálnym, kultúrnym, spoločenským a politickým zdrojom, v kontexte ktorých sa objavila kniha S. K. Neumanna *Dějiny ženy*, tak tentokrát zameriava svoju pozornosť už nie na vybrané dielo, ale na *topos* literatúry zaoberajúcej sa identitou žien a premenou rodového (genderového) poriadku spoločnosti po vzniku Československa a pred druhou svetovou vojnou. Týmto konkrétnym *toposom* je termín či koncept „nová žena“, ktorý sa objavuje a rozvíja pomocou rôznych prívlastkov a figúr v ženských časopisoch a osvetovej literatúre určenej ženám.

Hneď na úvod uvediem, že práca je vydarená a je vidieť, že sústredené zaoberanie sa tým istým obdobím a problematikou prináša plody. Vzhľadom na to, že vedenie bakalárskej práce Yvony Votrubovej som pred niekoľkými rokmi prebrala po dr. Hane Havelkovej a vznik práce som tak celkom podrobne sledovala, môžem konštatovať, že diplomandka ušla kus cesty. Zoznámila sa so širokou sekundárnou literatúrou, ktorej znalosť a porozumenie osvedčuje v druhej a tretej kapitole práce. Tiež usiluje o jasnejšie vymedzenie svojej analytickej a interpretačnej metódy, ktorou je v prípade diplomovej práce kritická diskurzívna analýza. Vidno tiež, že sa pod vedením svojej diplomovej vedúcej dr. Jitky Gelnarovej veľmi dobre zhostila práce v archívoch a knižniciach pri hľadaní pramenných materiálov. Práca má isté nedostatky, ale domnievam sa, že môžu byť napravené v ďalšom rozvíjaní práce – v prípade, že sa Yvona Votrubová rozhodne zo svojej diplomovej práce publikovať. V každom prípade by som publikovanie v odbornom genderovom alebo historickom časopise odporučila a uvítala.

Prečo je problematika „novej ženy“ dôležitá a že jej porozumenie v kontexte medzivojnového Československa chýbalo, autorka dobre objasňuje v Úvode práce. V dvoch teoretických kapitolách ukazuje, ako bol tento transnacionálny pojem používaný na začiatku 20. storočia vo Veľkej Británii a v Spojených štátoch amerických (rozlišuje pritom dve generácie používania tohto pojmu) a podáva obraz o širšom domácom historicko-politicko-kultúrnom kontexte, v ktorom sa tento pojem objavil v Československu. Autorka zručne sumarizuje a parafrázuje pomerne veľké množstvo sekundárnej literatúry – domácej i zahraničnej. Je schopná komparácie a tvorenia záverov. Literatúra teda nie je jednotlivo zhŕňaná a extenzívne citovaná, ale autorka práce usiluje o vzájomnú komparáciu a prehľadné zhrnutia, ktoré slúžia ako východisko pre vlastnú analýzu a interpretáciu pramenného materiálu.

K teoretickej časti mám pripomienku týkajúcu sa prehľadu literatúry o „novej žene“ a s tým súvisiacou časťou Úvodu o stave vedenia problematiky. Diplomandka vychádza v svojom teoretickom zhrnutí literatúry z diskusií o „novej žene“ vo Veľkej Británii a v USA. Prítom by som považovala za rovnako prínosné (ak nie prínosnejšie) sledovať literatúru týkajúcu sa kontinentálnej Európy a konkrétne krajín, na pozadí ktorých sa diskurz o „novej žene“ formuloval neskôr na území Československa (Rakúsko-uhorská monarchia, príp. Nemecko). Významná historička európskeho feminizmu Karen Offen svojím rozborom prameňov z Francúzska, Nemecka, Ruska a ď. ukazuje, že aspekty „novej ženy“ na kontinente boli veľmi podobné tým, ktoré autorka práce sumarizuje vo vzťahu k Británii (dekadencia,

meštiansky ideál, využitie v socialistickom diskurze a d.). Domnievam sa ale, že najmä pohľad na nemecky písanú literatúru by mohol byť užitočný. Zaujímavé by bolo tiež konfrontovať výsledky práce s tvrdením Offen, podľa ktorej sa pojem „nová žena“ objavuje na konci 19. storočia ako protiváha k pojmu „feministka“¹. Tento termín podľa Offen podnecuje diskusiu o postavení žien bez toho, aby sa diskutujúce museli identifikovať s feminizmom. Zároveň sa tak názory kritické k rodovému poriadku spoločnosti dostávali aj k novým publikám. (Hypoteticky by sme sa tak mohli pýtať: Ide o termín feministický či antifeministický?)

Čo sa stavu poznania problematiky týka, určite by bolo dobré vziať do úvahy aj slovenskú produkciu, ktorá (okrem diplomovej práce Evy Gatialovej citovanej autorkou) zahŕňa aj dva príspevky z kolektívnej monografie *Na ceste k modernej žene*, s ktorej inými kapitolami autorka pracuje. Príspevky Marína Zavackej a Blanky Mongu sa totiž zaoberajú diskurzom o „novej žene“ v katolíckej ženskej tlači na Slovensku a nemecky vydávanej tlači v Bratislave.²

Z toho potom vyplýva aj možnosť rozšíriť pramennú základňu – a to najmä o časopis *Nová žena* vydávaný Katolíckou jednotou žien v rokoch 1937 – 1944. Hoci vychádzal len od roku 1937 a tak ňou sledované obdobie pokrýva vari len po dobu dvoch rokov, do prameňov by bol mohol patriť. Inak oceňujem, že autorka neignoruje slovenskú časť Československa a zaoberá sa zásadnou knihou medzivojnovnej produkcie *Žena novej doby*.

Autorka uvádza, že pramenné materiály skúma pomocou kritickej diskurzívnej analýzy inšpirovanej Faircloughom a Tonkiss. Myslím, že okrem deskripcie a krátkych interpretácií vybraného pramenného materiálu by bolo v práci dobré posilniť práve tretiu časť kritickej diskurzívnej analýzy podľa Fairclougha. Yvona Votrubová totiž výborne až vyčerpávajúco objasňuje, aké rôzne adjektíva „nová žena“ obsiahla, aké najčastejšie spodobnenia na seba brala v dobovej tlači a literatúre, ale už menej je zrejmé, resp. explicitne uvedené, čo to najmä zoči-voči politickej a sociálnej situácii znamenalo. S ohľadom na hutný prehľad tejto situácie v druhej kapitole by autorka práce určite mohla prísť aspoň s predbežnými závermi o tom, aké konflikty sa skrývali za diskusiami o „novej žene“, aké ciele jednotliví aktéri a aktérky tejto diskusie sledovali. V závere sa k uvedenému vyjadruje, ale len veľmi všeobecne. V súvislosti s interpretáciou a analýzou však chcem oceniť, že autorka práce analyzuje pramene aj podľa ich stranícko-politickej a širšej ideologickej príslušnosti. Ukazuje sa tak, že zdanlivo monotematické diskusie o tom, kto je „žena“, sú v skutočnosti diskusie o rodovom poriadku spoločnosti a jeho očakávaných premenách na začiatku 20. storočia, v dobách masovej politiky.

Z celkovej analýzy v diplomovej práci je zrejmé, že pojem „nová žena“ (a jeho odvodeniny) bol vysoko politickým pojmom, o ktorom stálo za to sa dohadovať mnohým aktérom. Otváral príležitosť hovoriť o súčasnosti, ale najmä o predstavovanej budúcnosti. Až na jeho ironizované a karikované použitie (častejšie v onej britskej, než v českej a slovenskej literatúre) sa zdá, že celkovo išlo o pojem s pozitívnym významom, ktorí sa usilovalo privlastniť si množstvo aktérok a aktérov. Mohla by sa autorka práce na obhajobe zamyslieť

¹ Offen, K. (2000). *European feminisms, 1700 - 1950*. Stanford: Stanford University Press, s. 188.

² Zavacká, M. (2009). "Nová žena" v útoku a obrane : druhá svetová vojna v časopise Katolíckej jednoty žien. *Forum Historiae*, 3(1), 2; Zavacká, M. (2011). "Nová žena" so starou prachovkou. In G. Dudeková (Ed.), *Na ceste k modernej žene : kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku* (pp. 375 - 402). Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied; Mongu, B. (2011). Model modernej ženy. In G. Dudeková (Ed.), *Na ceste k modernej žene : kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku* (pp. 117 - 126). Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.

nad tým, čo umožňovalo takúto veľkú elasticitu pojmu? Mohla by tiež dať do popredia aj konflikty či protiklady, ktoré boli v tomto pojme v jej sledovaných prameňoch obsiahnuté?

Práca je napísaná kultivovaným jazykom a dobre sa číta. V práci je len minimum preklepov či nepresných prekladov z anglickojazyčnej literatúry.

Prácu odporúčam na obhajobu a navrhujem ju hodnotiť známku výborne (1).

Ľubica Kobová, PhD.

Praha, 10. 9. 2021